

Urszula Zybura
Zespół Szkolno-Gimnazjalny
Publiczne Gimnazjum
w Gorzowie Śląskim

Współczesna arteterapia. Bibliografia adnotowana czasopisma „Arteterapia”¹

GŁÓWNE ZAGADNIENIA:

I. Arteterapia. II. Biblioterapia. III. Choreoterapia. IV. Chromoterapia. V. Filmoterapia. VI. Fototerapia. VII. Muzykoterapia. VIII. Poezjoterapia. IX. Teatroterapia. X. Terapia za pomocą sztuk plastycznych. XI. Podróże z arteterapią. XII. Psychologia w arteterapii XIII. Warsztaty, konferencje, szkolenia, studia. XIV. Różne. XV. Reklama w czasopiśmie.

Wstęp

Dynamiczny rozwój arteterapii, prezentacja różnych jej form i teorii² skłoniły autorkę do refleksji nad jej znaczeniem i miejscem w systemie nauk oraz do zmiany myślenia o słuszności podejmowania działalności arteterapeutycznej w edukacji i medycynie.

Istotą niniejszej pracy jest analiza zawartości czasopisma zajmującego się terapią przez sztukę.

Kwartalnik „Arteterapia – terapia sztuką w praktyce” wydawany był w latach 2008–2011 przez Centrum Szkoleniowo-Wydawnicze „Arteer”. Ukazało się jedenaście numerów tego pisma.

Całość pracy poprzedza krótki wstęp teoretyczny, wyjaśniający pojęcie bibliografii, etymologię i współczesne znaczenie tego terminu oraz funkcje i zadania stojące przed bibliografem.

¹ Praca końcowa na Studiach Podyplomowych Biblioterapii w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Wity Szulc.

² Zob. W. Szulc, *Arteterapia: narodziny idei, ewolucja teorii, rozwój praktyki*, Warszawa 2011.

Bibliografia adnotowana czasopisma „Arteterapia” składa się z piętnastu działów. Dział I wyjaśnia pojęcia związane z arteterapią oraz przedstawia doniesienia praktyków zajmujących się działalnością arteterapeutyczną. Dział II zawiera informacje na temat biblioterapii, teksty bajek i scenariusze zajęć do pracy opartej na tekście literackim. Dział III objaśnia znaczenie oraz wpływ tańca i ruchu na osobisty rozwój osobowości. Proponuje działania choreoterapeutyczne w pracy z grupami. O tym, jak postrzegana jest symbolika kolorów i jak chromoterapia może być wykorzystywana w życiu człowieka, traktuje dział IV. W dziale V znajduje się objaśnienie filmoterapii apelującej, by nie traktować jej tylko jako „widzialnej i słyszalnej literatury”. Dział VI zawiera artykuły z zakresu fototerapii. Dział VII obejmuje artykuły dotyczące muzykoterapii i form oddziaływania muzykoterapeutycznego w leczeniu, edukacji i profilaktyce. O terapeutycznej mocy wyzwalania potencjału twórczego, czyli o poezjoterapii, traktuje dział VIII. Dział IX zawiera treści dotyczące teatroterapii i „podążania za osobą” w przestrzeni teatru. W dziale X zamieszczono informacje o kreacji terapeutycznej za pomocą sztuk plastycznych. W podróż z arteterapią zaprasza dział XI, przedstawiając treści związane ze światem konferencji naukowych i arteterapii na arenie międzynarodowej. Dwunasty dział zgromadził artykuły z nauk psychologicznych zawierające wiedzę niezbędną każdemu arteterapeucie. W dziale XIII zebrano informacje o warsztatach, konferencjach, szkoleniach związanych z terapią przez sztukę. Dział XIV zawiera różne artykuły, których nie udało się nigdzie zakwalifikować. Ostatni dział, XV, zawiera informacje o reklamie w czasopiśmie.

W działach od I do XV pozycje uszeregowano alfabetycznie według haseł autorskich i tytułowych. Całość obejmuje 180 pozycji. Opis bibliograficzny każdego artykułu składa się z kilku części. Pierwsza z nich zawiera oznaczenie odpowiedzialności, tytuł i dodatki do tytułu, druga tak zwaną cytate wydawniczą, informację o umiejscowieniu artykułu w czasopiśmie. Zachowano oryginalny zapis numeracji kwartalnika, który jest zgodny z koncepcją wydawcy – nadającego ciągłość wydawniczą. Do każdego opisu bibliograficznego załączono adnotację o zawartości treściowej artykułu. Bibliografię uzupełnia indeks osobowy, zawierający nazwiska autorów, współautorów oraz osób, których dotyczy treść artykułu.

Autorka niniejszego opracowania wyraża nadzieję, że sporządzony spis bibliograficzny oraz indeks osobowy stanie się źródłem informacji dla arteterapeutów, którzy gotowi są ciągle udoskonalać warsztat pracy o nowe formy, metody i techniki służące rozwojowi osobistemu i zawodowemu. Ponadto jest przekonana, że *Bibliografia adnotowana...* może stanowić narzędzie, które będzie wykorzystywane we wspomaganiu wielu sfer działalności arteterapeutycznej, będzie służyć obiegowi informacji oraz podlegać krytycznej analizie dokumentowanych efektów osiągniętych w terapii przez sztukę.

WYKAZ SKRÓTÓW

AA – Anonimowi Alkoholicy

CSR – Corporate Social Responsibility – społeczna odpowiedzialność biznesu

CSW – Centrum Szkoleniowo-Wydawnicze

DPS – dom pomocy społecznej

ECArTE – Europejskie Konsorcjum Edukacji w (zakresie) Arteterapii

GA EMCT – Zgromadzenie Ogólne Europejskiej Konfederacji Muzykoterapii
TMT – trening myślenia twórczego
WPA – Wydział Pedagogiczno-Artystyczny

Bibliografia odnotowana

Bibliografia jest jedną z dyscyplin wchodzących w zakres nauki o książce i informacji naukowej³. Bierze na siebie funkcję bieżącego informowania o piśmiennictwie, zajmuje się teorią i praktyką tworzenia oraz wykorzystywania opracowań bibliograficznych, a także ich udziałem w komunikacji społecznej⁴.

Wielu badaczy interesuje się zagadnieniami współczesnej bibliografii, której termin wywodzi się z języka greckiego i oznacza *biblion* lub *biblos*, czyli książkę, oraz *graphein* – czynność pisania. Przez stulecia znaczenie tego terminu ewoluowało z technicznej czynności pisania lub przepisywania ksiąg *bibliographeo*, łacińskiego i greckiego określenia kopistów *bibliographos*, do siedemnastowiecznego określenia spisu dzieł w pracy francuskiego bibliotekarza i bibliografa Gabriela Naudé⁵.

W wyniku historycznego rozwoju tego pojęcia pojawiło się wiele definicji. Współcześnie wskazuje się na jego wieloznaczność. Wśród znaczeń terminu „bibliografia” najczęściej pojawiają się dwa, że jest to uporządkowany zbiór opisów bibliograficznych dokumentów wybranych według określonych kryteriów lub dziedzina wiedzy i działalności praktycznej. Pojawiają się również te, które określają bibliografię jako dyscyplinę naukową wchodzącą w skład bibliologii, metodykę sporządzania spisów bibliograficznych, uporządkowany spis dokumentów czy działalność bibliograficzną związaną ze sporządzaniem opracowań bibliograficznych⁶.

W XIX wieku, a dokładnie w 1811 roku, na Uniwersytecie Jagiellońskim powołano jako jedną z pierwszych w Europie Katedrę Bibliografii. Następną utworzono w 1818 roku na Uniwersytecie Warszawskim. Dla specjalistów z tej dziedziny ważne było fachowe opracowanie zasobów polskiego słowa pisanego. *Bibliografia polska* Karola i Stanisława Estreicherów stała się podstawowym dziełem dokumentującym piśmiennictwo narodowe⁷.

Pierwsze próby bibliografii zawartości czasopism w Polsce sięgają końca XIX wieku, kiedy to w latach 1882–1886 ukazywała się w miesięczniku „Wiadomości Bibliograficzne Warszawskie” bieżąca bibliografia zawartości czasopism. W miesięczniku „Książka” w latach 1901–1914 rejestrowany był wybór ważniejszych artykułów⁸.

³ A. Mendykowa, *Podstawy bibliografii*, Warszawa 1981, s. 5.

⁴ J. Ratajewski, *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa: czyli wiedza o bibliotece w różnych dawkach*, Warszawa 2002, s. 195.

⁵ Z. Żmigrodzki, *Wiadomości ogólne: bibliografia – geneza i zakres pojęcia*, w: Z. Żmigrodzki (red.), *Bibliografia: metodyka i organizacja*, Warszawa 2000, s. 11; por. A. Mendykowa, op. cit., s. 9; zob. także H. Helb-Koszańska, *Przedmiot i zadania bibliografii*, w: H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), *Metodyka bibliograficzna: poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*, Warszawa 1963, s. 10–11.

⁶ Z. Żmigrodzki, *Wiadomości ogólne...*, s. 13.

⁷ J. Ratajewski, op. cit., s. 201–202.

⁸ *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław 1971, szp. 179–180.

Współcześnie „Bibliografią zawartości czasopism” zajmuje się wydawnictwo Biblioteki Narodowej. Docenienie znaczenia opracowywania bibliografii w służbie nauki postulowane jest na konferencjach i w wypowiedziach na łamach fachowych czasopism⁹.

Przyjmuje się, że obecnie bibliografia ma spełniać dwie funkcje:

- adresową (identyfikacyjną), oznaczającą i umożliwiającą rozpoznanie dokumentu,
- sygnałną (informacyjną), przekazującą wiadomości o dokumencie¹⁰.

Bibliograf opisuje i sporządza spisy bibliograficzne, mając do czynienia z różnymi rodzajami dokumentów. Zatem przedmiotem bibliografii jest „materialnie utrwalony wyraz myśli ludzkiej, przeznaczony do przekazywania jej w przestrzeni i czasie”¹¹, czyli książka i każdy dokument.

Autorzy normy PN-89/N-01225 „Rodzaje i części składowe bibliografii” wymieniili 39 rodzajów „bibliografii”, uwzględniając 28 typów spisów, to jest bibliografie: abstraktową, adnotowaną, bibliografię bibliografii, bieżącą, dziedzinową, kompletną, krajoznawczą, księgarską, międzynarodową, narodową, narodową bieżącą, ogólną, osobową podmiotową, osobową przedmiotową, powszechną, prospektywną, regionalną, rejestracyjną, retrospektywną, selektywną, selekcyjną, specjalną, terytorialną podmiotową, terytorialną przedmiotową, wyborową, zalecającą, załącznikową, bio-bibliografię¹².

W niniejszej pracy przedmiotem badań stała się **bibliografia adnotowana**, zawierająca adnotacje szczegółowe o treści dokumentów, ich wartości i przydatności naukowej. Bibliografia ta nazywana jest również bibliografią analityczną lub krytyczną¹³. Definiuje się ją jako „spis bibliograficzny złożony z opisów bibliograficznych zasadniczych uzupełnionych adnotacją”¹⁴. Adnotacje treściowe, charakteryzujące treść dokumentu, mogą zostać przejęte z dokumentu lub być sformułowane w jasny i zwięzły sposób na podstawie analizy jego treści. W praktyce bibliografowie łączą różne typy adnotacji. Analiza wskazująca, która podaje tematykę lub główne tezy autora oraz wskazuje, co nowego wnosi dana praca, może być uzupełniona analizą omawiającą, która przedstawia tok wywodów autora, a także ostateczne wnioski. Bibliograf może ograniczyć się do zreferowania cech dokumentu, streszczenia dokumentacyjnego, jak również zając wobec treści stanowisko oceniające. Adnotację umieszcza się po opisie zasadniczym, zaczynając ją od nowego wiersza z wcięciem¹⁵.

⁹ S. Skwirowska, *Bibliografia zawartości czasopism*, w: H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), op. cit., s. 345.

¹⁰ Z. Żmigrocki, *Wiadomości ogólne...*, s. 14.

¹¹ Z. Żmigrodzki, *Przedmiot bibliografii – dokument – i jego badanie*, w: Z. Żmigrodzki (red.), *Bibliografia: metodyka i organizacja*, Warszawa 2000, s. 32.

¹² Z. Żmigrodzki, *Typologia i klasyfikacja opracowań bibliograficznych*, w: Z. Żmigrodzki (red.), *Bibliografia: metodyka...*, s. 35.

¹³ A. Mendykowa, op. cit., s. 24; por. M. Dembowska, *Rodzaje bibliografii*, w: H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), op. cit., s. 43, zob. także *Encyklopedia...*, szp. 156.

¹⁴ *Encyklopedia...*, szp. 167.

¹⁵ M. Lenartowicz, *Opis bibliograficzny*, w: H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), op. cit., s. 108–111.

I – ARTETERAPIA

1. **FLORKIEWICZ Janina. Warsztaty Form Arteterapeutycznych Eugeniusza Józefowskiego jako inspiracja w rozwoju artystów i arteterapeutów: sprawozdanie z badań // 2010, nr 4 (11), s. 15–17.**

Artykuł jest doniesieniem z badań przeprowadzonych w celu określenia wybranych aspektów wpływu uczestnictwa w warsztatach na osoby będące artystami oraz (lub) arteterapeutami. Zastosowano metody jakościowe – metodę indywidualnego wywiadu ukierunkowanego, którego narzędziem był kwestionariusz zawierający osiem pytań o charakterze otwartym. Przedmiotem badań uczyniono wpływ przeżyć wyzwalanych podczas działań warsztatowych na ocenę znaczenia arteterapii i twórczości artystycznej.

2. **GLIŃSKA-LACHOWICZ Anna. Warsztat arteterapii: przez twórczość do samorozwoju i resocjalizacji – arteterapia w pracy z grupą // 2009, nr 1 (4), s. 10–14.**

Scenariusz zajęć arteterapeutycznych pochodzi z warsztatu „Przez twórczość do samorozwoju i resocjalizacji – arteterapia w pracy z grupą”, przeprowadzonego przez autorkę na Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Carpe Diem – Arteterapia w edukacji i rozwoju człowieka”, zorganizowanej przez Dolnośląską Szkołę Wyższą we Wrocławiu. Autorka proponuje, by wykorzystać na własne potrzeby gotowy scenariusz w pracy z grupą nieprzystosowaną społecznie, modyfikując jego przebieg bądź poszczególne ćwiczenia (traktowane jako przerywniki relaksujące lub pobudzające w czasie zajęć).

3. **GLIŃSKA-LACHOWICZ Anna, ZYDRONŃ Anna. Zestawienie bibliograficzne z arteterapii // 2011, nr 1, s. 34–39.**

Autorki dokonały zestawienia bibliograficznego zawierającego ponad 220 tytułów książek, artykułów, publikacji z zakresu arteterapii.

4. **GRUDZIENŃ Anna. Jesień życia z arteterapią // 2008, nr 1, s. 28.**

Artykuł zwraca uwagę na ważność podejmowania działań arteterapeutycznych z osobami w podeszłym wieku. Autorka zachęca do określania celów, potrzeb i oczekiwań, by w jak najpełniejszy sposób aktywizować seniorów w codziennym życiu. Stwierdza, że profilaktyka i dążenie do tego, by jak najdłużej zachować sprawność oraz samodzielność psychiczną i fizyczną, jest najbardziej optymalną i opłacalną metodą.

5. **GRUDZIENŃ Anna. Kreatywna arteterapia // 2008, nr 2, s. 34–37.**

Artykuł przedstawia metody pracy arteterapeutycznej w „Domu nad Stawami”. Rozpoczynają go rozważania terapeutyczne nad definicyjnym rozumieniem pojęć: kreatywność, arteterapia oraz klasyfikacja potrzeb człowieka starego. Następnie opisuje formy usług terapeutycznych (wspomagających), to jest muzykoterapię i choreoterapię, kulturoterapię, zajęcia gospodarstwa domowego, wspomaganie psychoterapeutyczne, rozmowę z drugim człowiekiem, zajęcia w bibliotece i pracowni multimedialnej.

6. **GRUDZIEN Anna. Kreatywne zajęcia – kreatywni seniorzy // 2009, nr 2 (5), s. 2-5.**

Autorka omawia arteterapeutyczne metody pracy z podopiecznymi Domu Pomocy Społecznej. Przedstawia kilka ćwiczeń – podaje ich cel, czas realizacji, materiały i przebieg oraz dokonuje podsumowania każdego z nich.
7. **1. JEZIERSKA Grażyna. Ludzie są jacyś // 2009, nr 2 (5), s. 25–28.**

Autorka omawia zasady organizowania zajęć warsztatowych, przedstawiając szerokie spektrum wskazówek do pracy z grupą. Podkreśla znaczenie procesu i rozwoju grupowego oraz właściwego realizowania zadań stojących przed prowadzącym podczas planowania, przygotowywania, prowadzenia oraz ewaluacji warsztatów arteterapeutycznych.
8. **JÓZEFOWSKI Eugeniusz. Arteterapia – praktyka oddziaływań terapeutycznych przy pomocy kreacji plastycznej – pytania i próby odpowiedzi // 2010, nr 2 (9), s. 2–8.**

Artykuł jest fragmentem przygotowywanej do druku książki. Jest głosem w dyskusji czy arteterapia jest nauką, kto jest, a kto nie jest arteterapeutą, kto powinien nauczać arteterapii, jakie błędy najczęściej popełniają terapeuci i tak dalej. Zawiera istotne uwagi dotyczące praktyki prowadzenia warsztatów arteterapeutycznych.
9. **JÓZEFOWSKI Eugeniusz. Pierwsze Warsztaty Form Arteterapii // 2010, nr 4 (11), s. 7–14.**

Autor opisuje przebieg i przeżycia związane z warsztatami arteterapeutycznymi, których był organizatorem. Na kolejnych stronach prezentowane są fotografie i opisy wytworów uczestników warsztatów.
10. **KIEŁKIEWICZ Aleksandra. O terapeutycznych relacjach sztuka – człowiek // 2008, nr 1, s. 2–3.**

Artykuł przedstawia refleksje autorki na temat arteterapeutycznych oddziaływań sztuki na życie człowieka. Autorka opisuje, w jaki sposób terapeutyczne relacje człowiek – sztuka wpływają na postrzeganie rzeczywistości, jak pomagają wyjść z cienia choroby, by marzyć i prowadzić dialog z samym sobą. Opisuje przykłady ze swojego ponad pięćdziesięcioletniego doświadczenia w pracy z podopiecznymi, których życie dzięki arteterapii zmieniło się na lepsze i ciekawsze.
11. **MENDRUŃ Anna. Terapia przez sztukę w odniesieniu do różnych grup niepełnosprawnych // 2008, nr 3, s. 28–29.**

Autorka dokonuje podsumowania własnych działań arteterapeutycznych w pracy z niepełnosprawnymi. Klasyfikuje dziedziny „arts medicine”, zaliczając do arteterapii: biblioterapię, choreoterapię, chromoterapię, dramatoterapię, estetoterapię, ludoterapię, muzykoterapię, poezjoterapię, silwo- i talasoterapię, terapię zajęciową, ergonoterapię.
12. **MROZIAK Małgorzata. Moje spotkania z... Edith Kramer // 2008, nr 2, s. 17–19.**

Autorka przedstawia postać Edith Kramer oraz jej rozumienie pojęcia terapii sztuką. Omawia poglądy wybitnej terapeutki, uważanej za pioniera w dziedzinie

terapii sztuką w Stanach Zjednoczonych, zwracając uwagę na znaczenie samego procesu twórczego w terapii. Pokazuje różnice pomiędzy sztuką a zabawą. Wskazuje, jaką rolę odgrywa terapeuta w arteterapii, w jaki sposób powinien dostosować swoje metody pracy do potrzeb i możliwości uczestnika oraz w jakich warunkach i w jaki sposób powinien prowadzić zajęcia.

- 13. NADSTAWNA Agnieszka. Sztuka tworzenia relacji. W roli głównej – rekwizyt // 2011, nr 1, s. 2–5.**

Trening rozwoju osobistego metodą arteterapii rozpatrywany jest z punktu widzenia rekwizytów używanych podczas zajęć. Autorski program działań arteterapeutycznych, skierowany do grup biznesowych, został przedstawiony z perspektywy narzędzi i przedmiotów potrzebnych do osiągnięcia zamierzonych celów szkoleniowych.

- 14. RYBICKA Elżbieta (red.). List z Francji // 2009, nr 4 (7), s. 10–11.**

Redakcja czasopisma opracowała i opublikowała list arteterapeutki, która przedstawia swoje doświadczenia w pracy z pacjentami we Francji. Opisuje początki współpracy z personelem medycznym w różnych placówkach, trudności, jakie napotkała, oraz stopniowe docenianie jej działań i sposobów docierania do potencjałów osobowych pacjentów. Zachęca do poszerzania własnego warsztatu pracy, pozyskiwania arteterapeutycznych narzędzi (praktycznych gier, zabaw, technik i metod), by skutecznie wykorzystywać je w swoich autorskich projektach. Podkreśla wagę interdyscyplinarności wykształcenia polskich arteterapeutów.

- 15. STRZELCZYK-RADULI Urszula. Kiedy niemożliwe staje się możliwe, czyli o warsztatach arteterapeutycznych dla osób niepełnosprawnych fizycznie i intelektualnie // 2010, nr 3 (10), s. 15–17.**

Autorka opisuje przebieg warsztatów arteterapeutycznych przeprowadzonych w ramach projektu systemowego „18+ nowe szanse i możliwości”.

- 16. SZULC Wita. Kontakty zagraniczne polskiej arteterapii // 2008, nr 2, s. 8.**

Artykuł zawiera informacje na temat współpracy arteterapeutów na arenie międzynarodowej. Wyjaśnia, jakie były początki zaangażowania autorki w prace ECARTE (Europejskiego Konsorcjum Edukacji Arteterapeutów) oraz EMTC (Europejskiego Komitetu Muzykoterapii). Zwraca uwagę, że w Unii Europejskiej nie można zajmować się jakąkolwiek formą terapii przez sztukę bez posiadania odpowiedniego certyfikatu ani nie należąc do odpowiedniego stowarzyszenia. Zagraniczne studia i kursy z arteterapii są firmowane przez osoby, których kwalifikacje w tej dziedzinie podawane są do publicznej wiadomości, co nie stanowi powszechnej praktyki w naszym kraju.

- 17. ŚWIĄTKOWSKA Hanna. Zielarstwo – wiedza czy dar? // 2009, nr 4 (7), s. 33–35.**

Autorka przekonuje, że ziołoznawstwo wpisuje się w działania arteterapeutyczne i odwrotnie – działania plastyczne, operowanie kolorem, dźwiękiem, zapachem, praca z ciałem i oddechem staje się uzupełnieniem terapii zielarskich.

18. **WYSOCKA-ZAŃKO Aleksandra. Jak oswoić wilka? // 2010, nr 4 (11), s. 23–25.**

Scenariusz zajęć wykorzystujący pracę z ciałem, taniec i techniki arteterapeutyczne oraz bajkoterapię został przeprowadzony podczas pracy z grupą kobiet uzależnionych, współuzależnionych i pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych.

19. **WYSOCKA-ZAŃKO Aleksandra. Twórcza energia gniewu: scenariusz warsztatu pracy z emocjami wykorzystującego elementy arteterapii // 2010, nr 3 (10), s. 30–32.**

Warsztaty wyrażania gniewu wykorzystujące elementy arteterapii są autorską propozycją autorki dotyczącą pracy z emocjami.

II – BIBLIOTERAPIA

20. **JEZIERSKA Grażyna. Bajkolandia // 2009, nr 2 (5), s. 16–24.**

Sprawozdanie z Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego „Razem z Guziolkami piszemy bajki”. Na kolejnych stronach znajdują się teksty laureatów konkursu:

- Małgorzaty Wójcik-Częstochowy *Jak dziadek tłumaczył Maćkowi, że „komórka” to nie tylko telefon,*
- Tymona Boniewiczza, *Idealny świat,*
- Joanny Marii Laskowskiej, *Pudełko, wianuszek i zdjęcie* (wraz ze scenariuszem zajęć koła plastycznego),
- Pauliny Dębiec, *Tajemniczy skarb Guziolka* (wraz ze scenariuszem zajęć świetlicowych),
- Aleksandry Rzeszotarskiej *Autobalonowa przygoda Taoli.*

21. **KNEDLER Agata. Adaptacja maluchów w przedszkolu // 2011, nr 1, s. 26–27.**

Autorka napisała bajkę edukacyjną o charakterze terapeutycznym, pod tytułem *Zajączek Dyzio*, która ma przybliżyć i oswoić lęk przed rozstaniem z najbliższymi oraz ułatwić adaptację w nowym środowisku.

22. **LASKOWSKA Joanna Maria. Chcę być sobą, więc muszę wiedzieć, kim jestem: scenariusz zajęć biblioterapii // 2009, nr 3 (6), s. 5–7.**

Scenariusz zajęć biblioterapeutycznych zaproponowany przez autorkę ma na celu wzmocnić poczucie własnej wartości, wyjaśnić pojęcie tożsamości i godności ludzkiej, poszanowania praw osobistych oraz uświadomić konieczność okazywania szacunku. Został oparty na fragmencie prozy Tove Jansson z tomu *Opowiadania z Doliny Muminków*.

23. **LASKOWSKA Joanna Maria. Jak uwarzyć cudowny eliksir na porost twórczej inwencji dzieci // 2009, nr 4 (7), s. 13–15.**

Artykuł odpowiada na pytania: czym są baśnie, czym mogą być dla dzieci, w jaki sposób dzieci same mogą snuć opowieści i jak korzystnie wpływa to na ich rozwój. Przedstawia metody rozwijania talentów twórczości pisarskiej (nie-

dokończonych opowieści, alternatywnych zakończeń baśni) i zachęca do „uskrzydlenia” dzieci pochwałami.

24. **LASKOWSKA Joanna Maria. Mam prawo odnaleźć własne imię: scenariusz zajęć biblioterapii // 2009, nr 4 (7), s. 16–18.**

Scenariusz zajęć dla dzieci w młodszym wieku szkolnym został skonstruowany w taki sposób, by wyjaśnić, czym jest tożsamość i poczucie godności, by rozwijać świadomość własnych praw, wzmacniać poczucie własnej wartości. Opiera się na tekście *Imię małego Indianina* Patrycji Marii d’Avigneau.

25. **LASKOWSKA Joanna Maria. Pochwała dodaje skrzydeł: scenariusz zajęć biblioterapii // 2009, nr 3 (6), s. 8–11.**

Kolejny scenariusz zajęć biblioterapeutycznych oparty na opowiadaniu o niewidzialnym dziecku z tomu *Opowiadania z Doliny Muminków* Tove Jansson ma pomóc w rozwijaniu samoświadomości i akceptacji, w zrozumieniu czym jest dyskryminacja oraz znalezieniu sposobów przeciwstawiania się jej.

26. **NADSTAWNA Agnieszka. Arteterapia dla biznesu, czyli o wykorzystaniu biblioterapii w innowacyjnym wspomaganiu programów CSR (Corporate Social Responsibility) i zasobów osobistych w korporacjach // 2010, nr 2 (9), s. 26–28.**

Artykuł prezentuje nowatorskie podejście do zastosowania biblioterapii w pracy z grupami biznesowymi w aspekcie rozwoju osobistego.

27. **PILCH Agnieszka. Łapanie za słowa, czyli o biblioterapii w pracy z pacjentami psychiatrycznymi: część I // 2009, nr 1 (4), s. 24–25.**

Autorka w pierwszej części artykułu dzieli się refleksjami na temat biblioterapii i specyficzności pracy z pacjentami psychiatrycznymi. Następnie prezentuje scenariusz zajęć o inwalidztwie, opartych na tekście wiersza ks. Twardowskiego *Dwa Jabłka*.

28. **PILCH Agnieszka. Łapanie za słowa, czyli o biblioterapii w pracy z pacjentami psychiatrycznymi: część II // 2009, nr 2 (5), s. 11–15.**

Drugą część artykułu z poprzedniego numeru rozpoczynają uwagi dotyczące organizacji zajęć z chorymi psychicznie. Autorka podaje sposoby radzenia sobie z trudnościami podczas pracy (oporem i milczeniem grupy, przejęciem inicjatywy przez uczestnika) oraz przedstawia scenariusze zajęć.

29. **WERONKO Justyna. Opowieść o króliczej rodzinie: kiedy dzieci brzydko odzywają się do rodziców... // 2009, nr 1 (4), s. 8–9.**

Tekst bajki skierowany jest do dzieci, które źle odnoszą się do swoich rodziców.

30. **WERONKO Justyna. W świecie bajki: kiedy dziecko boi się psa // 2008, nr 2, s. 9–11.**

W kolejnym artykule autorka zajmuje się lękiem przed psami, powstałym u dzieci w sferze wyobraźni i w wyniku negatywnych doświadczeń. Tekst bajki *Historia Oliwii i szczerkającego kłębka* jest propozycją autorki złagodzenia objawów tego lęku.

31. **WERONKO Justyna. W świetle bajki: kotka Fietka w ogrodzie // 2008, nr 1, s. 4–7.**

Autorka artykułu zachęca czytelnika do wspierania rozwoju dziecka poprzez czytanie i opowiadanie mu bajek, baśni, opowiadań i historyjek. Podaje kilka przykładów baśni, które pomagają oswajać dziecięce lęki. Przedstawia również funkcje, jakie mogą pełnić baśnie. Ponadto prezentuje tekst bajki *Kotka Fietka w ogrodzie*, która ma pomóc dziecku i jego rodzinie w adaptacji w nowym środowisku – przedszkolu, szkole – oraz oswoić lęk separacyjny.

III – CHOREOTERAPIA

32. **FILIPOWSKA-OBCOWSKA Iwona. Od obyczaju do psychoterapii: refleksja o wartościach terapeutycznych tańca i ruchu // 2008, nr 3, s. 24–26.**

Współczesna psychoterapia tańcem i ruchem wykorzystuje taniec i ruch do dokonania zmiany i odzyskania harmonii. Autorka poświęca dużo uwagi wielowymiarowości wartości, jakie niesie ze sobą taniec i ruch dla człowieka. Sięga do przeszłości, kiedy taniec był ważną częścią życia społecznego i naturalnym sposobem wyrażania emocji. Wskazuje na zainteresowanie tańcem i odkrywaniem go na nowo na początku XX wieku. Omawia ćwiczenia, które mają terapeutyczną moc wspierania rozwoju człowieka i radzenia sobie z trudnościami.

33. **GLIŃSKA-LACHOWICZ Anna. Moja wyspa: scenariusz warsztatów choreoterapeutycznych // 2010, nr 1 (8), s. 2–9.**

Scenariusz warsztatów choreoterapeutycznych wykorzystujących improwizację ruchową, taneczną, świadomość ciała, muzykoterapię i relaksację. Poprzedzony jest kilkoma wskazówkami dla prowadzących, na co należy zwrócić szczególną uwagę. Zawiera informacje końcowe i propozycje, w jaki sposób rozszerzyć działania choreoterapeutyczne o inne dziedziny arteterapii.

34. **GLIŃSKA-LACHOWICZ Anna. Taniec w arteterapii: scenariusz warsztatów choreoterapeutycznych // 2009, nr 4 (7), s. 20–24.**

Ćwiczenia choreoterapeutyczne, które można wykorzystać w pracy indywidualnej nad samorozwojem czy w pracy z grupą terapeutyczną, zostały przeprowadzone podczas warsztatów „Taniec w arteterapii”, zorganizowanych w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Kół Naukowych „Dialog sztuk – terapia na sztuki” w Kaliszu. Do każdego ćwiczenia dołączono, oprócz krótkiego opisu jego przebiegu, propozycje konkretnych utworów muzycznych (zapis obejmuje autora-wykonawcę, tytuł i numer utworu, tytuł płyty).

35. **KRZEMIĘŃSKA Natalia. Ciekawostki ze świata tańca i medycyny. Taniec św. Wita, czyli płasawica // 2010, nr 3 (10), s. 13.**

Autorka zebrała informacje na temat płasawicy, choroby układu pozapiramidowego, charakteryzującej się nieskoordynowanymi ruchami przypominającymi taniec.

36. **KRZEMIĘSKA Natalia. Taniec a medycyna // 2010, nr 3 (10), s. 2–12.**
Obszerny artykuł przybliży wpływ tańca na organizm człowieka i jego funkcjonowanie od strony medycznej.
37. **ŁUKASIEWICZ Aleksandra. Poruszenie: praca metodą terapii tańcem i ruchem z młodzieżą w szkole integracyjnej // 2008, nr 3, s. 40–42.**
Autorka przedstawia swoje refleksje związane z pracą z grupami młodzieży niepełnosprawnej metodą terapii tańcem i ruchem.
38. **MROZIAK Małgorzata. Moje spotkania z... współczesnym tańcem edukacyjnym Rudolfa Labana // 2008, nr 1, s. 18–19.**
Autorka wprowadza czytelnika w zagadnienie współczesnego tańca edukacyjnego, stworzonego przez Rudolfa Labana. Twórca, poszukując najpełniejszej formy ekspresji – wyrażania ego, kreatywności, komunikacji niewerbalnej – odnalazł harmonię ciała i umysłu w tańcu. Stworzył zasady opisujące ruch w aspekcie przestrzeni, ciała, dynamiki, wysiłku i relacji. Artykuł opisuje wizytę autorki w szkole letniej w Laban Creekside i jej doświadczenia z Nowoczesnym Tańcem Edukacyjnym.
39. **WISZNIEWSKI Mateusz. Terapie ekspresyjne // 2008, nr 2, s. 27–28.**
Autor opisuje terapie ekspresyjne, wywodzące się z tańca współczesnego i eksperymentalnego teatru tańca oraz działań na rzecz edukacji i rozwoju człowieka poprzez taniec. Charakterystyczne dla tego podejścia jest łączenie różnych form ekspresji artystycznej tańca, teatru, rytuału, działań plastycznych, terapii poezją, pracy z dźwiękiem. Metody Anny Halprin, twórczyni nurtu Bieg Ziemi (rytuał terapeutyczny), zainspirowały autora artykułu do stworzenia metody terapeutycznego teatru tańca. Autor omawia skuteczność tej metody oraz sposób jej realizacji.
40. **WYSOCKA-ZAŃKO Aleksandra. Rytm życia, czyli choreoterapia w leczeniu kobiet uzależnionych od alkoholu // 2010, nr 1 (8), s. 36–37.**
Autorka omawia metodę 5 Rytmów jako alternatywną propozycję pracy z osobami uzależnionymi od alkoholu, współuzależnionymi oraz dorosłymi dziećmi alkoholików. Przytacza doświadczenia arteterapeutów w USA i Wielkiej Brytanii, gdzie w terapii uzależnień wykorzystuje się choreoterapię, kładąc nacisk na relaksacyjne i odblokowujące działanie tańca połączonego ze śpiewem.
41. **WYSOCKA-ZAŃKO Aleksandra. Rytm życia: scenariusz warsztatu rozwoju osobistego // 2010, nr 2 (9), s. 11–17.**
Prezentowany scenariusz zajęć odnosi się do terapii uzależnień z wykorzystaniem programu 12 kroków AA i choreoterapii.

IV – CHROMOTERAPIA

42. **GODZIŃSKA Barbara. Kolor w kulturze i terapii // 2010, nr 2 (9), s. 9–11.**
Leczenie kolorami przeżywa renesans we współczesnej medycynie i interesuje coraz szersze kręgi specjalistów z dziedziny badań naukowych, filozoficznych i artystycznych. Autorka odwołuje się do związków pomiędzy odbieraniem wrażeń zmysłowych a kształtowaniem osobistego obrazu świata. Opisuje symbolikę kolorów na przestrzeni dziejów. Stwierdza, że terapia poprzez sztukę pozwala odkryć sens życia.

43. **KOTORO Beata. Psychologia barwy, symboliczne znaczenie koloru w stroju // 2009, nr 4 (7), s. 26–27.**

Autorka rozpatruje symbolikę kolorów w codziennym życiu i przekłada ją na interpretację barw w ubiorze człowieka. Analizę osoby na podstawie koloru traktuje jako metodę nieinwazyjną, egalitarną, szerzej omawianą w literaturze przedmiotu.

44. **KOTORO Beata. Psychologia czerni i bieli w sztuce i życiu człowieka // 2008, nr 3, s. 30–31.**

Autorka przybliży znaczenie i moc wyrazu dwóch barw – bieli i czerni. Rozpatruje ich symbolikę, archetypiczną wartość, odniesienia religijne i kulturowe. Przywołuje postaci filozoficzne, historyczne, legendy, historie ludyczne, które potwierdzają tezę, że tak wiele zostaje wyrażone za pomocą minimalnych środków wyrazu.

45. **MAKSIMOWICZ Alicja. Jak rozpoznać księcia? Szkoła uwodzenia // 2008, nr 1, s. 29.**

Autorka podejmuje próbę określenia, w jaki sposób podejmuje się jedną z najważniejszych życiowych decyzji, a mianowicie decyzję dotyczącą wyboru partnera. Zwraca uwagę na efekt pierwszego wrażenia i moment zaszufladkowania – nadania etykiety. Autorka proponuje jedną z metod weryfikacji wiedzy na temat drugiego człowieka polegającą na interpretacji garderoby, będącej pierwszą informacją o osobie, z którą mamy do czynienia. Autorka interpretuje kolor ubrania w kontekście cech charakteru i osobowości jednostki.

46. **ŚWIĄTKOWSKA Hanna. Co nas otacza, czyli „widzieć więcej” // 2010, nr 1 (8), s. 34–35.**

Propozycja autorki, by nierozzerwalną więź z naturą, bogatą w najróżniejsze barwy i odcienie, wykorzystywać podczas zajęć opartych na technikach chromoterapii. Kolory czerpane z natury mogą być sposobem opisania, symbolem nadającym konkretną treść w odczytywaniu intencji mimo kulturowych różnic. By spełnić swoją funkcję, kolory nie muszą być intensywne i jaskrawe. Wrażliwość na widzenie barw może przekładać się na efekt terapeutyczny.

47. **ŻYCIŃSKA Urszula. Sztuka układania kwiatów // 2008, nr 1, s. 10–13.**

Autorka, florystka, obszernie omawia znaczenie barw w artystycznej sztuce układania kwiatów. Podaje, w jaki sposób barwy oddziałują na psychikę człowieka oraz jaka jest ich symbolika i zasady łączenia. Przedstawia również informacje dotyczące pracy florysty. Z artykułu dowiemy się, jak wykorzystać rośliny do układania bukietów, kompozycji i aranżacji wnętrz (na przykład do dekoracji stołu).

V – FILMOTERAPIA

48. **MYTNIK Joanna. Filmoterapia jako samodzielny rodzaj arteterapii // 2010, nr 3 (10), s. 27–28.**

Autorka przedstawia pojęcie filmoterapii, jej rodzaje oraz badania nad filmem i jego terapeutycznymi właściwościami. Wyłącza filmoterapię z biblioterapii, nie sprowadzając jej do „widzialnej i słyszalnej literatury”, traktując ją jako samodzielny rodzaj arteterapii.

49. **MYTNIK Joanna. Muzyka filmowa i kolorystyka filmu jako czynniki filmoterapii // 2010, nr 4 (11), s. 28–31.**

Autorka opisuje składniki dzieła filmowego (muzykę i barwy), które mogą być czynnikami filmoterapii lub samodzielnie stać się narzędziami muzykoterapii i chromoterapii. Zwraca uwagę na wykorzystywanie filmu w celach terapeutycznych. Muzyka i kolorystyka mogą wywoływać i podtrzymywać stany emocjonalne. Także z tego względu ważne jest to, jaki film, komu i dlaczego proponuje się podczas sesji filmoterapeutycznych.

50. **MYTNIK Joanna. Problem widza jako odbiorcy filmu w filmoterapii // 2011, nr 1, s. 21–23.**

Kolejny artykuł dotyczy odbiorcy filmoterapii, tego, co się z nim dzieje podczas oglądania filmu i po jego projekcji. Opowiada o złożonej pracy umysłowej i aktywnym uczestnictwie widza w procesie uwewnętrzniania wartościowych treści i metafor filmowych, zamiany przekonań i poglądów, wewnętrznego odreagowania czy spoglądania z emocjonalnego dystansu na przeżycia bohatera filmowego.

VI – FOTOTERAPIA

51. **LESZCZYŃSKI Zbigniew, LESZCZYŃSKA Agata. Warsztaty fotosłowne // 2009, nr 1(4), s. 38-39.**

Warsztaty fotosłowne proponowane są dzieciom, które mają trudności w nauce, i łączą wyrażanie siebie poprzez wypowiedzi językowe i fotograficzne. Autorzy opisują przebieg warsztatów, analizują jego poszczególne elementy i przedstawiają korzyści, jakie dał uczestnikom udział w zajęciach.

52. **Moja historia z rakiem. Gdy słowa to za mało... // 2008, nr 1, s. 24–27.**

Informacja prasowa dotyczy wyników konkursu artystycznego „Moja historia z rakiem. Gdy słowa to za mało...”, zorganizowanego przez stowarzyszenia wspierające osoby chore na nowotwory. Zdjęcia nagrodzonych prac artystów uzupełniają informacje o ideach i celach konkursu.

53. **SOBCZYŃSKA Agnieszka. O „Opowiedzianym bez słów” // 2008, nr 3, s. 20–23.**

Autoportret fotograficzny artysty jest portretem wykonanym przez niego samego w celu samopoznania i autorefleksji. Autorka próbowała pokazać swoją wewnętrzną przemianę i drogę, jaką przeszła, by uporać się z doświadczeniem silnych emocji po stracie bliskiej osoby. Każdą fotografię wzbogaciły wiersze i myśli autorki.

VII – MUZYKOTERAPIA

54. **GODZIŃSKA Barbara. Co mi w duszy gra // 2010, nr 4 (11), s. 38–39.**
Autorka podaje funkcje uniwersalnego języka, jakim jest muzyka. Opisuje, jak postrzegano jej dobroczynny wpływ na życie człowieka w przeszłości i w jaki sposób wykorzystywano ją w medycynie. Zaleca utworzenie osobistej apteczki muzycznej, służącej do poprawy nastroju.
55. **JAWORSKA Andrea. Muzykoterapia oczami muzyka // 2009, nr 4 (7), s. 4–8.**
Autorka wskazuje możliwości wykorzystania muzyki lub muzykoterapii u dzieci zdrowych i mających problemy ze zdrowiem oraz zwraca uwagę na metodę audio-psycho-fonologiczną Alfreda Tomatisa. Przedstawia stadia rozwoju człowieka, dojrzewania narządu słuchu z uwzględnieniem korzystnego wpływu muzyki na ów rozwój. Klasyfikuje rodzaje niepełnosprawności, przyporządkowując im metody umuzykalniające i muzykoterapeutyczne. Zajmuje się doбором muzyki do muzykoterapii. Apeluje, by koordynować działania specjalistów (muzykoterapeutów, arteterapeutów, lekarzy, pielęgniarek) zmierzających do poprawy jakości życia pacjentów w szpitalach, gabinetach i innych instytucjach.
56. **JAWORSKA Andrea. Muzykoterapia według kodalyowca // 2009, nr 1 (4), s. 2–6.**
Autorka poszukuje elementów terapii w metodzie Kodálya i sposobów wykorzystania muzykoterapii w działalności pedagogicznej. Rozważa efektywność zajęć muzykoterapeutycznych jako wynik słuchania odpowiednio dobranej muzyki. Uważa, że słuchanie muzyki w metodzie Kodálya i w muzykoterapii wymaga gruntownego przygotowania.
57. **METERA Anna, METERA Artur. Topografia muzyczna mózgu // 2008, nr 2, s. 2–7.**
Artykuł poświęcony jest badaniom dotyczącym lokalizacji ośrodków mózgu odpowiedzialnych za poszczególne funkcje życiowe. Autorzy próbują wyjaśnić, co dzieje się w mózgu, kiedy słuchamy muzyki. Przedstawiają wyniki licznych badań funkcjonowania mózgu, jego budowy i możliwości. Zastanawiają się, w jaki sposób słyszana muzyka wpływa na zachodzące w nim doznania, w jaki sposób jest w mózgu przetwarzana. Muzyka jest reprezentowana przez dźwięk, ruch (na przykład palców na klawiaturze fortepianu), symbol (na przykład czytanie nut partytury) i wywołuje silne emocje. Autorzy wyjaśniają zjawisko synestezji, które stało się przedmiotem zainteresowań naukowców. Jakkolwiek pozostało wiele niewyjaśnionych tajemnic funkcjonowania mózgu, artykuł ten przytacza kilka fascynujących faktów i potwierdzonych hipotez.
58. **RADZICKA Anna. Muzykoterapia dla najmłodszych // 2008, nr 1, s. 15–16.**
Autorka przedstawia propozycję zajęć „Na innej planecie”, opartych na muzykoterapii, traktowanej jako jedna z form psychoterapii, w której podstawowym środkiem oddziaływania terapeutycznego jest muzyka. We wstępie podaje szczegółowe funkcje jakie pełni muzyka podczas takich zajęć.

59. WISZNIEWSKI Mateusz. Terapia dźwiękiem // 2008, nr 3, s. 6–8.

Autor rozpoczyna swoje rozważania od poszukiwań korzeni terapii dźwiękiem. Zastanawia się, w jaki sposób dźwięk działa na człowieka, przygląda się wpływowi języka i dźwięków na sposób myślenia ludzi w różnych kulturach, przedstawia założenia teorii wibracji. Wymienia i opisuje podstawowe formy terapii dźwiękiem: pracę z ludzkim głosem, rytmiczną grę na bębnach, używanie gongów, mis i kamertonów w kąpeli dźwięków. Proponuje również podejście intermodalne, czyli zastosowanie terapii dźwiękiem z innymi formami terapii ekspresyjnych, na przykład z tańcem, rysowaniem mandal, poezjoterapią, ćwiczeniami relaksacyjnymi.

60. ZADROŻNA Ewa. Pośpiewaj mi mamó // 2009, nr 4 (7), s. 9.

Słuchanie śpiewu stymuluje funkcje mózgowe i tym samym zapewnia rozwój człowieka. Autorka zachęca do śpiewania dziecku i śpiewania wspólnie z dzieckiem. Podaje wiele zalet tej formy aktywności. Wyróżnia kołysanki i śpiewanki, a także opisuje ich funkcje.

VIII – POEZJOTERAPIA

61. LASKOWSKA Joanna Maria. Być artystą jak dziecko, czyli esej o dziecięcej twórczości // 2009, nr 3 (6), s. 33–35.

Autorka propaguje ideę rozwijania aktywności twórczej dzieci w sferze językowej. Swoje pomysły przekłada na działania w pracy z córką i dziećmi ze świetlicy szkolnej. Pokazuje, jak zaangażowany rodzic, nauczyciel, animator może rozwijać swobodną kreatywność dzieci i zachęcać je do pisania wierszy. Na dowód skuteczności tych pomysłów dołączone są utwory dzieci.

62. NADSTAWNA Agnieszka. Maday, mayday poezja do lamusa i na szrot // 2010, nr 4 (11), s. 19–22.

Opis autorskiego warsztatu z zakresu rozwoju osobistego w grupach biznesowych opartego na metodzie poezjoterapii.

63. OLKOWSKA Marianna. Kiedyś wszystko się zaczęło // 2009, nr 2 (5), s. 30–31.

Pobyt w szpitalu stał się dla autorki artykułu okazją do twórczego rozwoju poprzez poezję. Świadectwem radzenia sobie z emocjami w trakcie leczenia i rehabilitacji jest wydany tomik wierszy. Autorka artykułu zaprezentowała dodatkowo dwa swoje wiersze.

64. OLKOWSKA Marianna. Tęcza jest w nas // 2010, nr 1 (8), s. 8.

Wiersze autorki opatrzone zostały wstępem o docenianiu ulotności chwili, pięknie świata, postrzeganiu niepełnosprawności.

65. SOKOŁOWSKI Leszek. Dobre samopoczucie // 2008, nr 3, s. 38–39.

Artykuł zwraca uwagę na fenomen piszącej młodzieży. Na poparcie też wysuniętych przez autora przedstawia on ideę ogólnopolskiego konkursu literackiego im. M. Konopnickiej, organizowanego przez Międzyzręckie Stowarzyszenie Teatralne. Artykuł wzbogaca wiersz gimnazjalistki z Poznania.

66. **SOKOŁOWSKI Leszek. Leczenie chorej duszy // 2008, nr 2, s. 16.**
Autor artykułu dzieli się refleksjami na temat terapeutycznej mocy pisania i roli, jaką odgrywa ono w życiu twórcy.
67. **SOKOŁOWSKI Leszek. Trudna sztuka asymilacji // 2009, nr 2 (5), s. 29.**
Autor podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, po co pisać poezję. W swoje rozważania wplata opis uroków przyrody i wiersze, będące autoterapią.
68. **Wiersze // 2010, nr 3 (10), s. 35–36.**
Artykuł o tym, jak powstają wiersze, wierszem napisany.

IX – TEATROTERAPIA

69. **DĄBROWSKA Oksana. Drama i dramaterapia // 2009, nr 1 (4), s. 32–36.**
Autorka artykułu wnikliwie zajmuje się dramą: metodą edukacyjno-profilaktyczną. Przedstawia jej założenia teoretyczne, poglądy badaczy zajmujących się dostosowaniem tej metody w edukacji, pedagogice, psychologii. Opisuje teorię A. Mindella z punktu widzenia psychologii zorientowanej na proces.
70. **DĄBROWSKA Oksana. Praktyczne sposoby zastosowania dramy w psychologii procesu // 2008, nr 3, s. 10–12.**
Artykuł opisuje autorską propozycję prowadzenia spotkań w ramach grup rozwojowych. Bazuje na zasadach procesu grupowego i metod podążania za procesem osoby w ujęciu psychologii procesu, ze szczególnym akcentem położonym na zastosowanie metod dramowych, tak zwany Interaktywny Teatr Procesu. Cztery przykłady relacji osób z grupy rozwojowej poprzedza opis technik dramowych.
71. **LASKOWSKA Joanna Maria. Dzieci i ich teatry // 2009, nr 3 (6), s. 2–4.**
W artykule znajdują się pomysły na zajęcia pozalekcyjne z dziećmi od momentu założenia koła teatralnego do występów przed publicznością. Autorka pokazuje możliwości wykorzystania technik arteterapeutycznych opartych na twórczości Tove Jansson oraz twórczości polskich poetów.
72. **STEFANIAŃSKA Anita, MAJCHER Sylwia. Intuicyjna ekspresja aktorów z niepełnosprawnością jako wartość estetyczna // 2010, nr 4(11), s. 2–6.**
Tekst niniejszego artykułu został wygłoszony podczas konferencji naukowej „Spektakl jako wydarzenie i doświadczenie” w ramach Międzynarodowego Biennale – IX Spotkań Teatralnych Terapia i Teatr w Łodzi. Autorki przekonują, że „Teatr podążający za Osobą” jest estetycznie i etycznie najwłaściwszy. Opisują proces tworzenia specyficznych warunków i okoliczności w przestrzeni zajęć teatralnych z osobami niepełnosprawnymi w celu rozwijania ich osobistych potencjałów – „przestrzeni indywidualnej”. Proponują kreatywne, empatyczne, intuicyjne, ekspresyjne podejście do pracy teatroterapeutycznej w myśl zasady „znalezienia się na innej stronie samego siebie”.

73. **STEFAŃSKA Anita. W pustej przestrzeni, czyli o wykorzystaniu metody stylizacji w pracy teatralnej z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w stopniu lekkim: cz. 1 // 2008, nr 1, s. 20–23.**

Autorka artykułu, na co dzień pracująca z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w stopniu lekkim, zrealizowała projekt badawczy polegający na wykorzystaniu działań teatralnych w procesie wspomagania rozwoju poczucia godności. Niniejszy artykuł jest podsumowaniem zajęć warsztatowych terapeutyczno-teatralnych, przeprowadzonych w ramach projektu. Autorka szczegółowo omawia założenia i cele, środki wyrazu, przebieg i wnioski końcowe, poprzedzone analizą działań teatralnych. Dodatkowo znajdują się tu rozpisane trzy partytury reżyserskie scenek wykorzystanych podczas zajęć. Projekt jest autorską propozycją pracy teatralnej z osobami niepełnosprawnymi.

74. **STEFAŃSKA Anita. W pustej przestrzeni, czyli o wykorzystaniu metody stylizacji w pracy teatralnej z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w stopniu lekkim: cz. 2 // 2008, nr 2, s. 31–33.**

Artykuł jest kontynuacją treści zawartych we wcześniejszym numerze czasopisma. Zawiera opis kolejnych partytur wraz z kompletną analizą oddziaływań teatralnych i osiągnięć uzyskanych w trakcie ich realizacji.

75. **STEFAŃSKA Anita. Wybrane zagadnienia terminologii używanej w teatroterapii cz. 1 // 2010, nr 1 (8), s. 18–21.**

Artykuł zawiera opis 23 terminów używanych w teatroterapii. Wyjaśnia między innymi czym jest drama- i teatroterapia, omawia metody teatroterapii, strukturę spektaklu, etapy jego przygotowania, charakter więzi w zespole działań teatralnych, i tak dalej.

76. **STROJNA Katarzyna. Oczekiwanie // 2009, nr 1 (4), s. 26–30.**

Autorka analizuje pracę z ludźmi o głębokich przeżyciach wewnętrznych z pozycji teatroterapii, traktując ją jako rodzaj wspierających relacji między ludźmi oraz poszukiwania zrozumienia i spełnienia. Opisuje te relacje.

X – TERAPIA ZA POMOCĄ SZTUK PLASTYCZNYCH

77. **GARGAS Katarzyna. Technika pergaminowa // 2010, nr 4 (11), s. 26.**

Autorka prezentuje rękodzielniczą sztukę zdobienia pergaminu. Zachęca do pracy z pergaminem, pokazując korzyści płynące z pracy indywidualnej i z nawiązywania relacji z pasjonatami tej sztuki.

78. **GAWROŃSKA Władysława Urszula. Uchronić wyobraźnię // 2008, nr 2, s. 30.**

Przed instruktorem plastyki prowadzącym zajęcia stoi wiele zadań i wyzwań. Oprócz bogatej wiedzy plastycznej, znajomości klasycznych i nowoczesnych technik, powinien on dysponować wiedzą z zakresu pedagogiki i psychologii. Pobudzenie do myślenia i przekazywanie nowego spojrzenia na znane zjawiska, a także

wzbogacanie środków wyrazu plastycznego, pogłębianie świadomości plastycznej oraz inspirowanie do własnych poszukiwań wydają się najważniejszymi strategiami w pracy z grupami dzieci i młodzieży.

79. GĘBSKA Justyna. Łuczniczka – miejsce spotkań ze sztuką // 2008, nr 1, s. 30.

Autorka przedstawia Ośrodek Szkoleniowy w Łucznicy, będący miejscem spotkań i organizacji kursów rękodzieła artystycznego. Własność Narodowego Centrum Kultury, administrowana przez Stowarzyszenie „Akademia Łuczniczka”, zaprasza do twórczego spotkania ze sztuką animatorów kultury, instruktorów, nauczycieli, terapeutów, osoby niepełnosprawne, dzieci i młodzież. Pracownie, prowadzone przez artystów plastyków z dorobkiem artystycznym i przygotowaniem pedagogicznym, pomagają w rozwoju artystycznego hobby, twórczym relaksie, uczą organizacji zajęć plastycznych i własnych pracowni. Efekt edukacyjny i integracyjny osiąga się tu poprzez rozszerzanie oferty o inne dziedziny z zakresu arteterapii, między innymi warsztaty teatralne, choreoterapię, pedagogikę zabawy i cyrku.

80. JEZIERSKA Grażyna. Diagnozowanie i interpretacja „dzieł sztuki” powstałych w procesie warsztatów arteterapeutycznych // 2008, nr 1, s. 8-9.

Autorka artykułu odwołuje się do teorii opisujących badanie wytworów plastycznych w procesie leczenia i terapii. Diagnozowanie i interpretacja rysunków może przyczynić się do osobistego rozwoju badanego, ale często może też prowadzić do nadinterpretacji i niedointerpretacji, jeżeli techniki stosowane są w sytuacji zadaniowej, a specjaliści, z wpojonymi schematami czytania rysunków, nie odwołują się do doświadczeń uczestnika badania. Autorka przedstawia argumenty mówiące o pozytywnych oddziaływaniach warsztatów arteterapeutycznych w budowaniu mostów pomiędzy światem przeżyć wewnętrznych a rzeczywistością.

81. JEZIERSKA Grażyna. Dzieło sztuki? Produkt uboczny? Wytwór? Coś? w procesie warsztatów arteterapeutycznych przez sztuki plastyczne // 2008, nr 3, s. 32–37.

Autorka próbuje ustalić, czym jest dzieło sztuki. Przytacza wiele definicji i teorii, ale ma świadomość wieloznaczności zagadnienia, wynikającej z różnych punktów widzenia historyków sztuki, twórców, estetyków, psychologów czy przedstawicieli innych nauk. Celem jej pracy jest zaprezentowanie wybranych ujęć tego terminu i rozpatrzenie go w kontekście wytworów warsztatów arteterapeutycznych.

82. JEZIERSKA Grażyna. Wielorakie funkcje „dzieł sztuki” w procesie warsztatów arteterapeutycznych, czyli dialog z materia, dialog wewnętrzny i zewnętrzny oraz funkcje dekoracyjne i estetyczne // 2008, nr 2, s. 23–24.

Autorka artykułu zajmuje się procesem tworzenia sztuki. Charakteryzuje funkcje, jakie ten proces spełnia.

83. KIEŁKIEWICZ Agnieszka. Mam coś do powiedzenia: przełożone z jednego języka na drugi... // 2008, nr 2, s. 25–26.

Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie – w jaki sposób wykorzystywać sztuki plastyczne w terapii sztuką osób z chorobą psychiczną. Autorka interpretuje

rysunek, przekładając jego symbolikę na emocje. Do artykułu dołączony został rysunek „Dziadek w Krainie Aniołów”, który jest przedmiotem wcześniejszego opisu.

- 84. KIEŁKIEWICZ Agnieszka. Popatrz – ile tobie się udało... Przełożone z jednego języka na drugi // 2009, nr 2 (5), s. 6–9.**

Kolejny artykuł dotyczący pracy terapeutycznej z chorymi na schizofrenię opartej na technikach plastycznych. Autorka interpretuje trzy rysunki swoich podopiecznych, powstałe w pracowni plastycznej będące swoistą terapią podczas ich przygotowywania na wernisaż.

- 85. KIEŁKIEWICZ Agnieszka. Wysłałem z cienia: przełożone z jednego języka na drugi // 2008, nr 3, s. 16–18.**

Artykuł poświęcony pracy z osobami chorymi psychicznie i autorskiemu programowi terapeutycznemu. Jest kontynuacją rozważań autorki z poprzedniego numeru czasopisma.

- 86. KIEŁKIEWICZ Agnieszka. Zabawa w czarno-białe // 2009, nr 1 (4), s. 15–17.**

Propozycja ćwiczeń do pracy z dziećmi i młodzieżą z komentarzami i wskazówkami dla nauczycieli. Ilustracje pochodzą z Autorskiego Studia Plastyki autorki artykułu.

- 87. KOTORO Beata. Czerń i biel w przemyśleniach i wypowiedziach oraz malarstwie znanych i podziwianych // 2009, nr 1 (4), s. 23.**

Autorka opisuje obrazy cenionych twórców namalowane barwami achromatycznymi (neutralnymi), do których zaliczana jest szarość, biel i czerń. Przybliża postacie znanych malarzy i ich wypowiedzi artystyczne w dwóch barwach.

- 88. KOTYLAK Wojciech. W poszukiwaniu tradycji // 2010, nr 2 (9), s. 30–35.**

Opis warsztatów plastycznych „W poszukiwaniu tradycji”, które zostały zorganizowane w ramach projektu „Noc Świętojańska – Święto Ognia i Wody” na terenie gminy Rudziniec. Wzbogacają go informacje o tradycjach i starych wierzeniach w różnych miejscach Polski.

- 89. KREMER Magdalena. Projekt Mandala – zapisane w kole // 2008, nr 2, s. 38–39.**

Projekt „Mandala – zapisane w kole” realizowany był w Bibliotece Bromby i Przyjaciół w Zielonej Górze. Artykuł przedstawia relację z działań prowadzonych w ramach projektu. Jest bogato ilustrowany fotografiami.

- 90. WILOWSKA Julia Anastazja. Arteterapia za pomocą sztuk plastycznych: badanie skuteczności // 2009, nr 2 (5), s. 33–37.**

Autorka skonstruowała polskie narzędzie do badania wpływu arteterapii za pomocą sztuk plastycznych na leczenie osób cierpiących na zaburzenia psychiczne. Badania pilotażowe zostały przeprowadzone w dwóch grupach. Badani byli proszeni o wypełnienie kwestionariusza dwukrotnie: przed pobytem w szpitalu oraz po zakończeniu terapii. Wyniki i wnioski z badania skuteczności zajęć arteterapeutycznych zostały przedstawione w końcowej części artykułu.

XI – PODRÓŻE Z ARTETERAPIĄ

91. **SZULC Wita. Antyczne źródła terapii sztuką. Moja fascynacja starożytną Grecją. Podróże z arteterapią: cz. 1 // 2009, nr 3 (6), s. 13–16.**

Artykuł odnosi się do antycznych początków arteterapii. Autorka, opisując kulturę starożytną Grecji, poszukuje związków między procesem leczenia a sztuką. Oprowadza czytelnika po sakralnych obiektach sztuki i wyjaśnia metody terapeutyczne stosowane przez ówczesnych lekarzy – kapłanów. Odnajduje źródła autorskiej koncepcji kulturoterapii, według której sztuka ma służyć zdrowiu i poprawie jakości życia.

92. **SZULC Wita. Wielki świat muzykoterapii, słynne kongresy, słynni muzykoterapeuci. Podróże z arteterapią: cz. 2 // 2009, nr 4 (7), s. 2–3.**

Autorka opowiada o swoich zainteresowaniach muzykoterapią oraz o międzynarodowych konferencjach muzykoterapeutycznych, szczególnie o pierwszej konferencji w Cambridge, na której była pierwszym naukowcem z krajów byłego obozu socjalistycznego zainteresowanym tą formą terapii. Przedstawia początki swoich kontaktów z muzykoterapeutami światowej sławy.

93. **SZULC Wita. Ameryka, Ameryka... zapowiedź przeżyć niezwykłych. Podróże z arteterapią: cz. 3 // 2010, nr 1 (8), s. 9–16.**

Kolejny artykuł z cyklu podróży z arteterapią zawiera opis doświadczeń autorki wyniesionych z dwóch pobytów w Ameryce. Poświęcając w swoich rozważaniach wiele uwagi konferencjom naukowym, podczas których prezentuje się wyniki najnowszych badań i wymienia doświadczeniami z praktycznego stosowania arteterapii, autorka relacjonuje przebieg Międzynarodowej Konferencji Muzykoterapeutów w Waszyngtonie oraz towarzyszących jej warsztatów. Opowiada o swoim wystąpieniu w Instytucie Muzykoterapii w Berkeley College w Bostonie, pobycie w Nowym Jorku, zwiedzaniu World Trade Center, największego centrum sztuki dla osób niepełnosprawnych, najbogatszej na świecie pod względem zbiorów Biblioteki Kongresu, wizycie w Bibliotece Publicznej, będącej kolebką amerykańskiej biblioterapii.

94. **SZULC Wita. Śladami ECARTE w Ferrarze, Londynie, Luksemburgu. Podróże z arteterapią: cz. 4 // 2010, nr 2 (9), s. 19–25.**

Artykuł wyjaśnia działalność, założenia i cele ECARTE, czyli Europejskiego Konsorcjum Edukacji w (zakresie) Arteterapii – organizacji zrzeszającej uniwersytety europejskie, które prowadzą studia w dziedzinie terapii przez sztukę. Organizacja ta dąży do profesjonalizacji zawodu arteterapeuty, który w USA ma już trzydziestoletnią tradycję. Przytoczony program i organizacja (warunki przyjęć, asystentury, system praktyk studenckich) studiów magisterskich na Uniwersytecie w Louisville ma zachęcić do dokonania porównań z organizacją studiów w zakresie arteterapii w Polsce. Autorka porusza również problemy i sytuację stowarzyszeń zajmujących się arteterapią w różnych krajach. W dalszej części relacjonuje swoje pierwsze europejskie spotkanie z ECARTE podczas konferencji w Ferrarze (prezentację swojego autorskiego programu nauczania „Kulturoterapii” na Wydziale Pielęgniarskim Akademii Medycznej w Poznaniu) oraz wystąpienia na konferencjach

w londyńskiej Central School of Speech and Drama i w Luksemburgu, gdzie odbyła się promocja książki autorki (w tłumaczeniu *Arts in service of medicine from antiquity to postmodernity*). Do artykułu dołączono kopię aktu potwierdzającego członkostwo Uniwersytetu Wrocławskiego w ECARTE.

95. SZULC Wita. Podróż do Jerozolimy w roku 2000 i Kadyksu 10 lat później. Podróże z arteterapią: cz. 5 // 2010, nr 3 (10), s. 20–26.

Autorka powraca do swoich podróży do Jerozolimy i Kadyksu. W 2000 roku w Jerozolimie odbyły się obrady GA EMCT (Zgromadzenia Ogólnego Europejskiej Konfederacji Muzykoterapii). Trzydniowe konsultacje poświęcone były zapewnieniu pełnego członkostwa w Unii Europejskiej, standaryzacji programów kształcenia i programowi V Europejskiego Kongresu Muzykoterapii. Autorka szczegółowo opisuje izraelskie doświadczenia edukacyjne i życiowe w prowadzeniu dialogu między przedstawicielami różnych kultur i wyznawców różnych religii na przykładzie Kolegium Edukacyjnego Davida Yelina. Przywołuje również Zgromadzenie Ogólne EMCT w Kadyksie, podczas którego wykluczono ze swego grona reprezentację Izraela (jako kraju spoza Europy i Unii Europejskiej), wybrano nowy zarząd i zapraszano na Światowy Kongres Muzykoterapii w Seulu.

96. SZULC Wita. Podróże do Włoch. Rzym, Bari, Neapol i... Watykan! Podróże z arteterapią: cz. 6 // 2011, nr 1, s. 9–13.

Ostatni artykuł z cyklu „Podróże z arteterapią” poświęcony jest wizytom autorki we Włoszech. Pobyt w Rzymie na Uniwersytecie Tor Vergata wiązał się z wygłoszeniem przez autorkę referatu w sesji plenarnej pod tytułem „Dlaczego nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej studiują arteterapię?”, podczas konferencji naukowej zorganizowanej przy okazji uruchamiania regularnych studiów pod nazwą „Arteterapia”. Autorka prezentuje również włoski miesięcznik, wydawany do 1995 roku we współpracy z ECARTE, pod tytułem „Arti Therapie” (podobny w swojej formule do niniejszej „Arteterapii”). Przytacza postać Grazielli Pesce, która jest autorką unikatowej arrasoterapii. Późniejsze konferencje w Borgo Solinio koło Bari i Nepolu oraz niespodziewane wydarzenia w trakcie podróży dostarczyły autorce artykułu wielu niezapomnianych wrażeń, które też opisuje.

XII – PSYCHOLOGIA W ARTETERAPII

97. GODZIŃSKA Barbara. Obrazy pamięci // 2010, nr 3 (10), s. 18–19.

Autorka zajmuje się pamięcią, której ośrodek znajduje się nie tylko w mózgu, ale również w ciele, zmysłach i emocjach („kliszach pamięciowych”). Udowadnia, że człowiek może zapobiegać jej osłabieniu w procesie starzenia, jeśli z pasją będzie podejmował różne aktywności.

98. KIELKIEWICZ Agnieszka. Prestiż i schizofrenia // 2009, nr 3 (6), s. 30.

Autorka opowiada o sensie pracy z osobami chorymi na schizofrenię, o postrzeganiu i irracjonalnych lękach przed tą chorobą osób zdrowych w kontekście prestiżu i pozycji społecznej.

99. **KNEDLER Agata. Samoocena u dzieci // 2011, nr 1, s. 28–29.**
Autorka analizuje problem samooceny u dzieci w świetle literatury przedmiotu i badań z tego zakresu. Wskazuje, jak wzmacniać poczucie własnej wartości i podnosić poziom samooceny.
100. **KOTORO Beata. Emocje i motywacje w twórczości czy zawsze muszą być pozytywne? // 2010, nr 3 (10), s. 33.**
Autorka zastanawia się, czy emocje i motywacje o konotacji pozytywnej są jedynymi wyznacznikami podejmowania twórczości. Zachęca do podejmowania procesu tworzenia bez względu na to, jaki zasób emocjonalny ma pacjent – klient.
101. **KOTORO Beata. O emocjach słów klika // 2010, nr 1 (8), s. 22–23.**
Artykuł poświęcony emocjom rozumianym jako reakcje człowieka na jego zachowanie i sytuację życiową, a także reakcje na osoby, sytuacje i wydarzenia zewnętrzne, które wpływają na jego los. Rozpatrywane są z punktu widzenia arteterapii, mającej „na celu zobligowanie jednostki do retrospekcji znaczenia zdarzeń w kontekście przeszłości i umożliwienia zmiany postaw przyszłego zachowania”.
102. **KOTORO Beata. Złość, gniew, irytacja // 2010, nr 3 (10), s. 29.**
Artykuł o pracy z trudnymi emocjami, takimi jakimi są złość, gniew i frustracja.
103. **MAKSIMOWICZ Alicja. Psychografologia w diagnostyce i terapii // 2008, nr 2, s. 14–15.**
Autorka przedstawia metodę przydatną w diagnozie psychologicznej, poznawaniu i kształtowaniu osobowości człowieka, zwaną psychografologią. Za pomocą tej metody, analizuje się osobowość piszącego, więc jest ona swoistym testem projekcyjnym. Na podstawie pisma, traktowanego jako element terapii, można odczytać nastroj i skumulowane emocje. Umiejętność analizowania jego charakteru pozwala na świadome uczestnictwo w procesie kształtowania cech charakterologicznych dziecka i wywierania wpływu na ten proces.
104. **PILUŚ Anna. Czym jest proces starzenia się // 2009, nr 4 (7), s. 28–29.**
Autorka omawia proces starzenia się i jego implikacje. Analizuje ten okres rozwoju człowieka z perspektywy pracownika domu pomocy społecznej i dzieli się spostrzeżeniami na temat trudności, z jakimi borykają się jego mieszkańcy. Wyjaśnia ich zachowania i emocje, jakie towarzyszą im na tym etapie życia.
105. **PILUŚ Anna. Ćwiczenia warsztatowe seniorów w DPS // 2011, nr 1, s. 16–20.**
Artykuł jest kontynuacją artykułu z poprzedniego numeru czasopisma. Przedstawia 9 scenariuszy spotkań z seniorami. Każde ćwiczenie można wykorzystać w dowolny sposób we własnej pracy z grupami warsztatowymi. Opis ćwiczenia zawiera jego cel, przebieg, czas realizacji i materiały oraz podsumowanie.
106. **PILUŚ Anna. Metoda warsztatowa – metodą wyjścia z kryzysu osób starszych, zamieszkujących dom pomocy społecznej // 2010, nr 4 (11), s. 32–36.**
Autorka opisuje metodę aktywizującą i wykorzystującą wiedzę oraz doświadczenie uczestników warsztatów jako sposób wyjścia z kryzysu mieszkańców domu pomocy społecznej. Przedstawia ćwiczenia do pracy z seniorami.

- 107. PILUŚ Anna. Umiejętność kontaktu z drugim człowiekiem skutecznym pomaganiem w terapii // 2009, nr 3 (6), s. 30–32.**

Artykuł omawia problem budowania relacji, kontaktu werbalnego w każdej formie terapii, podejmowania odpowiedzialności za zawodowe pomaganie innym ludziom. By terapia była skuteczna, terapeuta musi się odznaczać specyficznymi cechami, wśród których, obok predyspozycji psychicznych, charakterologicznych, odwagi, konieczności posiadania odpowiedniej wiedzy i umiejętności zawodowych, ważne jest nawiązanie i utrzymanie kontaktu z drugim człowiekiem. Zwraca również uwagę na syndrom wypalenia zawodowego i sposoby przeciwdziałania rutynie w pracy w domu pomocy społecznej.

- 108. STROJNA Katarzyna. Dobroć i twórczość jako podstawa rozwoju człowieka // 2008, nr 3, s. 2–5.**

Autoterapia może być związana z odbiorem i tworzeniem sztuki. Autorka przytoczyła definicje pojęć dobroci i twórczości w kontekście teorii związanych z rozwojem człowieka. Zakłada, że sztuka w relacji ze szkołą lub terapia przez sztukę nie muszą być zjawiskami wykluczającymi się, lecz mogą być wyzwaniem, dzięki któremu dokonuje się rozwój osobowości.

- 109. RYBICKA Elżbieta (red.). Twórczość skazanych przebywających w zakładzie karnym jako droga ku wolności // 2009, nr 3 (6), s. 21–29.**

Celem badań przeprowadzonych przez Ninę Mulawę było zbadanie postaw skazanych oraz znaczeń, jakie nadają swojej działalności twórczej. Temat pracy zawężał twórczość więźniów, jej wpływ na poczucie wolności i dążenie do jej osiągnięcia, do rozpatrywania jej w kategoriach interpretacji i postrzegania rzeczywistości, oceny wyborów i osiągnięć, jakie skazani uzyskali dzięki działaniom w zakładzie karnym. Artykuł został opracowany redakcyjnie na podstawie materiałów pokonferencyjnych z badań przeprowadzonych w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.

XIII – WARSZTATY, KONFERENCJE, SZKOLENIA, STUDIA

- 110. Cykl warsztatów: Akademia Terapii Ekspresyjnych // 2008, nr 2, s. 29.**

Akademia Terapii Ekspresyjnych stanowi roczny cykl warsztatów dla instruktorów oraz osób zainteresowanych rozwojem osobistym przez sztukę. Prowadzący proponuje również w programie kształtowanie i rozwijanie umiejętności instruktorskich: udzielanie informacji zwrotnych, zasady prowadzenia grupy, praca z cyklami procesu grupowego.

- 111. Dni terapii tańcem i ruchem // 2010, nr 3 (10), s. 14.**

Informacje o warsztatach i seminariach w ramach „Dni terapii tańcem i ruchem”.

- 112. HANDFORD Olga. Refleksje z III Międzynarodowej Konferencji „Arteterapia w medycynie i edukacji” // 2009, nr 4 (7), s. 30–31.**

Międzynarodowa Konferencja „Arteterapia w medycynie i edukacji” stała się okazją do wymiany doświadczeń i poglądów uczestników, ale była również ważnym

wkładem w określenie miejsca arteterapii wśród rozwiązań prawnych i klasyfikacji zawodów w naszym kraju. Autorka relacjonuje przebieg dyskusji przedstawicieli stowarzyszeń, zajmujących się poszczególnymi dziedzinami arteterapii nad problemami arteterapeutów. Celem dyskusji było znalezienie sposobów na zaznaczenie efektywności arteterapii w procesie profilaktyki, w edukacji, terapii i leczeniu. Padła propozycja stworzenia konsorcjum stowarzyszeń, które ustali standardy pracy i edukacji arteterapii oraz będzie lobbowało i wpływało na rozwiązania prawne w Polsce. Autorka wnikliwie ocenia przebieg konferencji i z perspektywy jej organizatorów wyciąga wnioski co do organizacji podobnego przedsięwzięcia w przyszłości.

113. II Konferencja z zakresu Twórczych Technik Edukacyjnych // 2008, nr 2, wyklejka.

Zorganizowana przez Jeleniogórskie Centrum Kultury II Konferencja z zakresu Twórczych Technik Edukacyjnych, w czasie której wykłady i warsztaty prowadzą znani arteterapeuci. Tematy wystąpień stanowią ciekawą propozycję do pracy i doskonalenia warsztatu („Metody kształcenia kreatywnego”, „Integracja schematów odruchów jako metoda wsparcia rozwoju i uczenia się dzieci”, „Bajka w twórczej edukacji”, „Arteterapia w edukacji twórczej na podstawie pracy z mandalami”, „Prezentacja metody kolorowych punktów wg prof. Detleva Cramera” i inne)

114. II Konferencja z zakresu Twórczych Technik Edukacyjnych // 2008, nr 3, wyklejka.

Sprawozdanie z konferencji zorganizowanej przez Jeleniogórskie Centrum Kultury.

115. III Międzynarodowa Konferencja Szkoleniowo-Naukowa „Arteterapia w medycynie i edukacji” // 2009, nr 1 (4), wyklejka; zob. także 2009, nr 2 (5), wyklejka, nr 3 (6), wyklejka.

Informacja o konferencji organizowanej przez Wyższą Szkołę Humanistyczno-Ekonomiczną w Łodzi i Międzynarodowy Instytut Edukacji przez Sztukę.

116. Informacja o studiach podyplomowych 2008/ 2009 // 2008, nr 1, s. 31.

Pierwsze w literaturze przedmiotu zestawienie informacji o studiach podyplomowych z zakresu arteterapii. Zestawienie tabelaryczne zawiera praktyczne informacje o nazwie studiów, ich organizatorze (dokładny adres instytucji), czasie ich trwania, koszcie oraz kontakcie telefonicznym.

117. Informacja o studiach podyplomowych 2009 // 2009, nr 2 (5), s. 39.

Tabelaryczne zestawienie informacji o studiach podyplomowych z zakresu arteterapii. Zestawienie tabelaryczne zawiera praktyczne informacje o nazwie studiów, ich organizatorze (dokładny adres instytucji), czasie ich trwania, koszcie oraz kontakcie telefonicznym.

118. Informacja prasowa o cyklu warsztatów // 2011, nr 1, s. 24–25.

Informacje o cyklu warsztatów teatroterapeutycznych i arteterapeutycznych „O teatrze i sztuce w terapii”, które nauczą praktycznego wykorzystania teatroterapii i arteterapii w pracy z osobami dotkniętymi różnymi rodzajami wykluczenia

społecznego lub niepełnosprawności, organizowanych w Wojewódzkim Ośrodku Animacji Kultury w Toruniu w ramach projektu Teatr PLUS 2.0.

119. Konferencja „Arteterapia drogą wyjścia z izolacji osób niepełnosprawnych” // 2008, nr 3, s. 43.

Sprawozdanie z konferencji „Arteterapia drogą wyjścia z izolacji osób niepełnosprawnych”, będącej podsumowaniem programu społecznego Fundacji Wspólna Droga – „Nikifory”, skierowanego do osób niepełnosprawnych uzdolnionych artystycznie. Program miał na celu wspieranie rehabilitacji osób, ich rozwój artystyczny i społeczny oraz pokazanie ich izolacji w życiu społeczeństwa.

120. MAJCHER Sylwia. „Po”, czyli pokonferencyjne poważne rozważania na temat inspirującej Konferencji Naukowej „Dialog sztuk – terapia na sztuki” // 2009, nr 4 (7), s. 25.

Autorka referuje przebieg Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Dialog sztuk – terapia na sztuki”, zorganizowanej przez Studenckie Koło Arteterapii przy Instytucie Pedagogiki WPA w Kaliszu (filia Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu). Spotkanie terapeutów, psychologów, pedagogów, artystów, antropologów kultury, filozofów stało się okazją do konfrontacji wiedzy, wymiany poglądów w dyskusji i dialogu.

121. Międzynarodowa konferencja „Ruch Rozwijający Weroniki Sherborne dla praktyków” // 2008, nr 1, s. 17.

Zaproszenie Centrum Szkoleniowo-Wydawniczego „Arteer” na Międzynarodową konferencję „Ruch Rozwijający Weroniki Sherborne dla praktyków”.

122. Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Między psychologią a sztuką” // 2009, nr 4 (7), wyklejka.

Informacja na temat Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Między psychologią a sztuką” organizowanej przez Polskie Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów Psychologii, działające przy Instytucie Psychologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

123. Ogólnopolska Konferencja Naukowa: diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka // 2009, nr 2 (5), s. 10.

Informacja na temat konferencji organizowanej w Piotrkowie Trybunalskim, której celem jest wymiana poglądów pomiędzy społecznością akademicką a praktykami edukacji (nauczycielami, pedagogami i psychologami pracującymi w placówkach oświatowych).

124. Studia podyplomowe w zakresie Arteterapii w Ośrodku Studiów Podyplomowych APS w Warszawie // 2008, nr 1, wyklejka.

Informacja na temat studiów arteterapeutycznych, warunków przyjęć, kosztów, czasu ich trwania.

125. Studia podyplomowe: Sztuka w procesie resocjalizacji // 2008, nr 2, wyklejka.

Informacja na temat studiów podyplomowych, warunków przyjęć, kosztów, czasu ich trwania.

- 126. Szkolenia Centrum Szkoleniowo-Wydawniczego ARTEER // 2008, nr 2, wyklejka.**
Opis zakresu programowego, terminów, kosztów, prowadzących szkoleń proponowanych przez Centrum: „Muzyka w działaniach teatralnych z osobami niepełnosprawnymi”, „Zanim powstanie spektakl – teatroterapia osób niepełnosprawnych”, „Techniki aktorskie w pracy nauczyciela”, „Psychografologia jako narzędzie diagnozowania oraz kształtowania charakteru”.
- 127. Szkolenie CSW ARTEER // 2008, nr 3, s. 9; zob. także 2010, nr 1 (8), s. 17; nr 4 (11), wyklejka.**
Informacja o szkoleniu „Zanim powstanie spektakl” – teatroterapia osób niepełnosprawnych.
- 128. Szkolenie: Terapia tańcem i ruchem – choreoterapia // 2008, nr 2, s. 19.**
Informacja na temat szkolenia organizowanego przez Niepubliczną Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną „Edukacja” zawiera program, terminy, przybliży sylwetkę wykładowcy.
- 129. Szkolenie w ramach Obozu Noworocznego // 2008, nr 3, s. 9.**
Informacja o zakresie programowym, czasie trwania obozu.
- 130. ŚWIĄTKOWSKA Hanna. Warsztaty w Chatce Zielichy // 2009, nr 4(7), s. 32; zob. także 2010, nr 1 (8), s. 33.**
Informacja o warsztatach i kursach zielarskich.
- 131. Warsztaty „Technika pergaminowa poziom podstawowy” // 2010, nr 4(11), s. 27; zob. także 2011, nr 1, wyklejka.**
Informacja o warsztacie organizowanym przez CSW ARTEER dotyczącym techniki wytlaczania, kolorowania, perforowania oraz wycinania pergaminu za pomocą specjalnych narzędzi.
- 132. Warsztaty arteterapeutyczne // 2009, nr 1 (4), s. 37.**
Informacja o warsztatach arteterapeutycznych proponowanych przez Centrum Szkoleniowo-Wydawnicze ARTEER: graficzne techniki plastyczne w arteterapii – spotkanie z mową punktu, linii, kreski oraz pokoloruj swój świat, czyli spotkanie z kolorem.
- 133. Warsztaty Centrum Szkoleniowo-Wydawniczego ARTEER // 2009, nr 3 (6), s. 17.**
Informacja o warsztatach arteterapeutycznych i warsztatach teatroterapii osób niepełnosprawnych intelektualnie.

XIV – RÓŻNE

- 134. FUNDACJA DZIECI NICZYJE. 10 kroków ku temu, by stać się lepszym rodzicem // 2010, nr 1 (8), wyklejka; zob. także nr 2 (9), wyklejka, nr 3 (10), wyklejka.**
Informacje dla rodziców w jaki sposób wychowywać mądre i szczęśliwe dzieci.

135. **KIELKIEWICZ Agnieszka. Cud w skorupce // 2010, nr 1 (8), s. 25–26.**
Rozmowa z dziećmi na temat znaczenia jajka wielkanocnego. Zawiera legendę o powstaniu wszechświata.
136. **OLKOWSKA Marianna. Integracja nad Jeziorem Lidzbarskim // 2010, nr 4 (11), s. 37.**
Autorka opisuje integracyjny wyjazd osób niepełnosprawnych nad Jeziorem Lidzbarskim.
137. **STANGRODZKA Ewa. Wygląda zwyczajnie, jak każda szkoła... // 2010, nr 3 (10), s. 38–39.**
Autorka przedstawia inicjatywy i osiągnięcia Stowarzyszenia „Aktywni dla Łajsk”.
138. **STANGRODZKA Ewa. Z Cyganami w świat // 2009, nr 2 (5), s. 38.**
Sprawozdanie z III Przeglądu Twórczości Domów Pomocy Społecznej w Nasielsku.
139. **STAŚKIEWICZ Anna. Opowiadanie i opowiadacze // 2008, nr 3, s. 27.**
Autorka zachęca do opowiadania historii. Przytacza przykłady ciekawych inicjatyw, które odwołują się do potencjałów i sposobów artystycznej realizacji swoich potrzeb i aspiracji, jak również spotkań z ciekawymi ludźmi oraz zbierania kolejnych doświadczeń. Autorka rozwiewa wątpliwości na temat opowiadaczy, którzy czerpią pomysły z mitów, legend, miejskich historii, a nie, jak się nam powszechnie kojarzy, z opowiadania bajek dla dzieci. Sztuka opowiadania doczekała się Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Opowiadania czy spotkań w muzeach, szkołach, bibliotekach i innych instytucjach.
140. **STEFAŃSKA Anita. Kultura, ale nie terapia // 2008, nr 3, s. 43.**
Autorka zrecenzowała książkę prof. Wity Szulc *Kultura dla mas Polski Ludowej. Wizje ideologów, publicystów i twórców z lat 1944–1956*, wydanej we Wrocławiu.
141. **SZCZEPAŃSKA-PLOCH Hanna. 25 lat w sztuce artystycznej // 2010, nr 1 (8), s. 38–39.**
Autorka opisuje dokonania dr Leszka Plocha, twórcy Integracyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowiacy” oraz inicjatyw tworzonych przy Fundacji Krzewienia Kultury artystycznej Osób Niepełnosprawnych w Warszawie.
142. **SZCZEPAŃSKA-PLOCH Hanna. Rocznica urodzin Fryderyka Chopina w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie // 2010, nr 2 (9), s. 36–39.**
Autorka relacjonuje przebieg konferencji „Międzynarodowy fenomen pedagogiczny twórczości Fryderyka Chopina” oraz uroczystości jej towarzyszące.
143. **SZCZEPAŃSKA-PLOCH Hanna. Srebrny jubileusz zespołu „Mazowiacy” // 2011, nr 1, s. 30–33.**
Autorka prezentuje dorobek artystyczny zespołu „Mazowiacy” oraz terapeutyczny wpływ uczestniczenia w kulturze osób niepełnosprawnych. Opisuje uroczyste obchody srebrnego jubileuszu, które odbyły się w Teatrze Ateneum w Warszawie.

144. **ŚWIĄTKOWSKI Tomasz. Gry wyobraźni: refleksje z życia gracza i mistrza gry // 2010, nr 1 (8), s. 27–32.**

Obszerny artykuł objaśniający, czym są gry fabularne RPG, zasady, jakie panują podczas grania, style prowadzenia ich przez mistrzów gry. Autor podaje korzyści i niebezpieczeństwa grania w gry wyobraźni oraz ich użyteczność w pracy z ludźmi.

145. **Tabela stowarzyszeń // 2008, nr 2, s. 40.**

W zestawieniu tabelarycznym znalazły się informacje na temat ośmiu stowarzyszeń z całego kraju. Oprócz pełnej nazwy organizacji, adresu siedziby, danych kontaktowych i osoby odpowiedzialnej za kontakt znalazły się opisy zakresu działalności i inne ważne informacje.

146. **Zaprosili nas: Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich KAJROS // 2008, nr 3, s. 43.**

Informacja o przebiegu Walnego Zgromadzenia Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich KAJROS w Poznaniu – Kiekrzu.

147. **ŻYCIŃSKA Urszula. Aranżacje florystyczne wiklina kontra szkło // 2008, nr 2, s. 12–13.**

Autorka proponuje kilka aranżacji, które mogą stać się inspiracją do wykonania własnych kompozycji.

XV – REKLAMA W CZASOPIŚMIE

148. **Informacja prasowa o premierze książki i e-booka *Warszawskie kobiety i dziewczyny. Słupki do kawy i czekolady* // 2011, nr 1, s. 6–8.**

Opis książki – i jej formy – debutantki Julii Nadstawnej.

149. **Reklama książek wydawnictwa IMPULS // 2009, nr 2 (5), s. 32.**

Informacja o książkach: Marii Królicy *Drama i happening w edukacji przedszkolnej* oraz Ewy Klimas-Kuchtowej *Terapia muzyką w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi*.

150. **Reklama biura rachunkowego // 2009, nr 2 (5), wyklejka; zob. także 2009, nr 3 (6), wyklejka.**

Reklama usług oferowanych przez biuro rachunkowe.

151. **Reklama Centrum Terapii i Rozwoju Osobowości // 2009, nr 4 (7), s. 12.**

Informacja na temat działalności Centrum Terapii i Rozwoju Osobowości.

152. **Reklama Doradztwa Psychologiczno-Pedagogicznego // 2008, nr 1, s. 14.**

Reklama warszawskiego ośrodka zajmującego się pomocą w trudnych sytuacjach osobistych, kłopotach wychowawczych, rodzicielskich i zawodowych, depresjach, kryzysach małżeńskich i stanach obniżonego nastroju.

153. **Reklama firmy Latawiec Partner // 2010, nr 2 (9), s. 29; zob. także 2010, nr 4 (11), s. 18.**
Oferta szkoleniowa „Arteterapia i inne spotkania dla biznesu” dla firm, instytucji i placówek edukacyjnych.
154. **Reklama firmy sprzedającej kominki // 2008, nr 3, wyklejka; zob. także 2009, nr 1 (4), wyklejka; nr 2 (5), wyklejka.**
Informacja o ofercie firmy sprzedającej kominki.
155. **Reklama Instytutu Psychologiczno-Psychoseksualno-Szkoleniowego „Beata Vita” // 2008, nr 3, s. 19; zob. także 2009, nr 1 (4), s. 17; nr 4 (7), s. 27; 2010, nr 1 (8), s. 23.**
Informacja o działaniach Instytutu „Beata Vita”, zajmującego się psychoterapią i szkoleniami.
156. **Reklama kampanii „Dzieciństwo bez przemocy” // 2010, nr 1 (8), wyklejka; zob. także nr 2 (9), wyklejka; nr 3 (10), wyklejka.**
Informacja o portalu <http://dziecinstwobezprzemocy.pl>
157. **Reklama Konkursu Naukowego Fundacji „Promyk Słońca” // 2010, nr 1 (8), wyklejka.**
Informacja o konkursie na pracę magisterską i doktorską, publikacje w czasopiśmie naukowych poruszające tematykę diagnostyki i rehabilitacji dzieci i młodzieży.
158. **Reklama konkursu fotograficzno-plastycznego // 2008, nr 3, wyklejka.**
Informacja o konkursie fotograficzno-plastycznego „Moja historia z rakiem. Gdy słowa to za mało...”
159. **Reklama konkursu plastycznego „Podróże w czasie” // 2011, nr 1, wyklejka.**
Informacja o konkursie plastycznym artystów Nieprzetartego Szlaku na Śląsku pod tytułem „Podróże w czasie” w ramach XXI edycji cyklu imprez Międzynarodowego Nieprzetartego Szlaku.
160. **Reklama książek wydawnictwa IMPULS // 2009, nr 3 (6), s. 20.**
Informacja o książkach: Marioli Jąder *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi* oraz Małgorzaty Kapłon *Spotkania z Małym Księciem. Wykorzystanie sztuki w pracy pedagogicznej z dziećmi*.
161. **Reklama książki *Biblioterapia w praktyce* // 2010, nr 3 (10), s. 34.**
Informacja o książce Eweliny J. Koniecznej *Biblioterapia w praktyce. Poradnik dla nauczycieli, wychowawców i terapeutów*.
162. **Reklama książki *Psychoterapia tańcem i ruchem* // 2009, nr 3 (6), s. 12; zob. także 2009, nr 4 (7), wyklejka; 2010, nr 1 (8), s. 7; 2010, nr 2 (9), wyklejka; 2010, nr 3 (10), wyklejka; 2010, nr 4 (11), wyklejka.**
Informacja o książce pod red. Zuzanny Pędzich *Psychoterapia tańcem i ruchem*. Sposoby praktycznego zastosowania Psychoterapii tańcem i ruchem w terapii grupowej zostały opracowane przez polskie autorki i oparte ich doświadczeniem.

163. **Reklama książki *Terapia muzyką* // 2010, nr 2 (9), s. 18.**
Informacja o książce Paula Nordoffa i Clive Robbinsa *Terapia muzyką w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi. Historia, metoda i praktyka*.
164. **Reklama książki *Muzykoterapia: muzyka w medycynie i edukacji* // 2008, nr 1, wyklejka.**
Informacje na temat możliwości zamówienia książki Anny Matery *Muzykoterapia. Muzyka w medycynie i edukacji* z autografem autorki.
165. **Reklama książki *Dogoterapia we wspomaganiu nauki i usprawnianiu techniki czytania* // 2010, nr 3 (10), s. 37.**
Informacja o publikacji Beaty Kulisiewicz *Dogoterapia we wspomaganiu nauki i usprawnianiu techniki czytania*.
166. **Reklama książki *Dziecko w świecie sztuki. Świat sztuki dziecka* // 2010, nr 1 (8), s. 24.**
Informacja o książce Bronisławy Dymary *Dziecko w świecie sztuki. Świat sztuki dziecka*.
167. **Reklama książki *Zachowania mimetyczne kobiet pod wpływem telewizji i doświadczeń codzienności. Studium socjopedagogiczne* // 2009, nr 3 (6), wyklejka.**
Informacja na temat książki Edyty Łyszkowskiej *Zachowania mimetyczne kobiet pod wpływem telewizji i doświadczeń codzienności. Studium socjopedagogiczne*.
168. **Reklama książki *Bajkoterapia* // 2008, nr 3, s. 15.**
Książka *Bajkoterapia: czyli jak z Guziolkiem tworzyć i wykorzystywać bajki i opowiadania w biblioterapii oraz rozwoju aktywności twórczej dziecka w wieku przedszkolnym. Poradnik dla dzieci, rodziców i nauczycieli* prezentuje teksty laureatów Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego pod tytułem „Razem z Guziolkiem piszemy bajki”.
169. **Reklama książki *Trening twórczości – współczesna i efektywna forma wychowania przez sztukę* // 2009, nr 1 (4), wyklejka.**
Informacja o książce Małgorzaty Olczak *Trening twórczości – współczesna i efektywna forma wychowania przez sztukę* zachęcającej do podejmowania działań sprzyjających rozwijaniu twórczości. Zawiera autorski Trening Myślenia Twórczego (TMT), który może być inspiracją dla animatorów, nauczycieli, pedagogów.
170. **Reklama książki *Seks i niepełnosprawność. Doświadczenia seksualne osób z niepełnosprawnością intelektualną* // 2010, nr 4 (11), wyklejka.**
Informacja o książce Remigiusza J. Kijaka *Seks i niepełnosprawność. Doświadczenia seksualne osób z niepełnosprawnością intelektualną*.
171. **Reklama książki *Psychologia twórczości plastycznej* // 2011, nr 1, wyklejka.**
Informacja o książce Stanisława Popka *Psychologia twórczości plastycznej*.
172. **Reklama książki *To wszystko wina twoich rodziców? Co nie gra w naszych związkach i jak to naprawić* // 2008, nr 2, s. 29.**
Wydawnictwo Galaktyka zachęca do przeczytania książki Philipa Van Munchinga i Bernie Katza *To wszystko wina twoich rodziców? Co nie gra w naszych*

związkach i jak to naprawić. By ocalić związek z partnerem, warto odkryć sposób wychowania przez rodziców i uświadomić sobie, jak wybory i zachowania w związkach zależą od tego właśnie sposobu. Gotowe narzędzia przygotowane przez autorów pomogą ograniczyć pole konfliktów z partnerem i naprawić relacje w związku dwojga osób.

- 173. Reklama książki *Depresja u dzieci i młodzieży. Analiza systemu rodzinnego – ujęcie kliniczne* // 2011, nr 1, s. 14–15.**

Informację o książce Wioletty Radziłłowicz *Depresja u dzieci i młodzieży. Analiza systemu rodzinnego – ujęcie kliniczne* wzbogaca wstęp o Ogólnopolskim Dniu Walki z Depresją.

- 174. Reklama Niepublicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej „Edukacja” // 2008, nr 1, wyklejka; zob. także 2009, nr 4 (7), s. 19.**

Reklama poradni zajmującej się diagnostyką, konsultacjami, terapią w zakresie diagnozowania psychologicznego, pedagogicznego, logopedycznego, integracji sensorycznej, dyskalkulii i uzdolnień językowych.

- 175. Reklama Ogólnopolskiego Konkursu Bajek // 2009, nr 1 (4), s. 7.**

Informacja o trzeciej edycji konkursu „Razem z Guziolkiem piszemy bajki”, organizowanym w Bydgoszczy. Konkurs skierowany jest do dzieci, nauczycieli, rodziców.

- 176. Reklama Ośrodka Arteterapii i Wspierania Działań Psychospołecznych // 2008, nr 3, s. 26; zob. także 2009, nr 1 (4), s. 31.**

Informacja o działalności ośrodka.

- 177. Reklama spotkań teatralnych „Podróże w czasie” // 2011, nr 1, wyklejka.**

Informacja na temat spotkań teatralnych artystów Nieprzetartego Szlaku na Śląsku w ramach XXI edycji cyklu imprez Międzynarodowego Nieprzetartego Szlaku.

- 178. Reklama strony internetowej Arteum // 2008, nr 3, s. 39.**

Informacja o portalu arteterapeutycznym – miejscu spotkań ludzi zajmujących się terapią przez sztukę.

- 179. Reklama strony Polskiego Stowarzyszenia Psychoterapii Tańcem i Ruchem // 2008, nr, s. 22; zob. także 2008, nr 3, s. 19.**

Informacja o metodzie psychoterapeutycznej, dotyczącej pracy z osobami cierpiącymi na różnego rodzaju zaburzenia oraz pracy z osobami, które chcą rozwijać swój potencjał i pełniej wyrażać siebie, także informacje o warsztatach prowadzonych przez uprawnionych terapeutów.

- 180. Reklama testów wykrywających narkotyki // 2008, nr 3, wyklejka.**

Informacja o testach wykrywających narkotyki.

Bibliografia

- DEMBOWSKA Maria, *Rodzaje bibliografii*, w: *Metodyka bibliograficzna: poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*, H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), Warszawa 1963, s. 43.
- ENCYKLOPEDIA wiedzy o książce, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1971.
- HELB-KOSZAŃSKA Hanna, *Przedmiot i zadania bibliografii*, w: *Metodyka bibliograficzna: poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*. H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), Warszawa 1963, s. 10–11.
- HELB-KOSZAŃSKA Helena, DEMBOWSKA Maria, SAWONIAK Henryk (red.), *Metodyka bibliograficzna: poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*, Warszawa 1963.
- LENARTOWICZ Maria, *Opis bibliograficzny*, w: *Metodyka bibliograficzna: poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*, H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), Warszawa 1963, s. 108–111.
- MENDYKOWA Aleksandra, *Podstawy bibliografii*, Warszawa 1981.
- RATAJEWSKI Jerzy, *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa, czyli wiedza o bibliotece w różnych dawkach*, Warszawa 2002.
- SKWIROWSKA Stefania, *Bibliografia zawartości czasopism*, w: *Metodyka bibliograficzna: poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*, H. Helb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), Warszawa 1963, s. 345.
- SZULC Wita, *Arteterapia: narodziny idei, ewolucja teorii, rozwój praktyki*, Warszawa 2011.
- ŻMIGRODZKI Zbigniew (red.), *Bibliografia: metodyka i organizacja*, Warszawa 2000.